JOSEP I EL SENYOR X

El cor se li va posar a batregar pressosament i enrogí fins a les orelles. A més, es picà els dits. Justament ho estava pensant: "Potser tindràs la sort de veure de prop el senyor X." Perquè Josep treballava a casa d'ell. Hi posava un vidre. I té, el senyor X havia entrat, havia penjat el barret i l'abric i després s'havia mocat. Tot això a menys de tres metres de distància de Josep. A menys de tres metres! Ah, això sí que ho explicaria al migdia a Caterina. La cosa s'ho valia. "He vist el senyor X com et veig a tu ara. Es una mica granellut de cara..." I ja sentia la seva resposta: "No,.. De debò? Oh Josep!"...

...El senyor X es ficà a l'habitació del costat i, a través de la porta, Josep sentí que forfollava papers i estossegava. "Si torna a sortir li parlaràs" — pensà de sobte. Però de seguida s'esverà de la seva audàcia. Parlar al senyor X! i bé, què? Ben mirat no era pas tan audaciós com això. ¿No parlava amb la minyona i amb el cambrer de l'hotel? En això no hi havia pensat mai i no hi havia pas cap dubte que era un raonament que tancava de cop. La cosa, doncs, era factible. Què li diria? A veure: "Bon dia, senyor X." No, això no resultava gens ni gota. Era una frase sense suc ni bruc i, a més, ja érem prop de migdia. "Què tal, senyor X.?" Tampoc. Massa franquesa. La cosa resultaria innegablement molt més senzilla si el senyor X l'interpellava. Aquest pensament el féu enrogir de plaer. ¿Per què el senyor X no se li podia adreçar? Era un demòcrata. Un amic dels obrers. Li podia preguntar, per exemple: "Quant guanyeu?" I el sou esquifit de Josep li podria servir de base i tema per al seu proper discurs electoral. Josep ja el sentia: "¿Sabeu quant guanyen els vidriers? Setanta pessetes! L'altre dia va venir-ne un a casa. (Josep, en pensar això s'emocionà tant que deixà el martellet consirosament.) Un home casat i amb fills..." No, ja li deia Caterina: "Tu no toques mai de peus a terra." Però, a veure, per què el senyor X no li podia parlar? Es podia interessar, posem per cas, per una qüestió tècnica sobre la collocació dels vidres. Diguem... els avantatges dels clauets damunt del màstic. I ell, Josep, li daria unes aiençades explicacions. Però no. El senyor X no tenia pas massa temps. Més aviat li diria amb cara i expressió jovials: "Com anem, jove? Treballant, oi?" I passaria de llarg, tot enfeinat, brandant el cap benèvolament. Però ja n'hi havia prou tractant-se com es tractava del senyor X. ...Sentí que forfollaven el pany darrera seu. El senyor X sortí. Josep s'aplicà, amb intelligent expressió, a picar els clauets. El senyor X devia pensar: "Heus aquí un obrer conscienciós." Però no digué res dels seus pensaments i s'allunyà passadís avall. Potser quan tornaria. Perquè era evident que tornaria. "Deu haver anat al water" — pensà Josep. I no pogué aturar un altre pensament, de mena molt més monstruosa, que li vingué d'esquitllentes: S'imaginava el senyor X amb els pantalons avall i els elàstics pengim-penjam. Però de seguida rebutjà, indignadíssim, aquesta irreverència.

No podia anar-se'n d'aquella casa sense haver parlat amb el senyor X. Era una ocasió única en la seva vida. Quan ho explicaria a Caterina...: "He parlat amb el senyor X i m'ha dit això, això i això altre." Temps a venir ho contaria a Carles, el seu fillet: "Una vegada vaig parlar amb el senyor X." Però com, com? I si li deia: "Cap a dinar, senyor X.? Apa, apa..." No, no, no... Quina bestiesa! Aquest to casolà era del tot desplaçat aquí. "Com esteu, senyor X?" Això ja és més passador. "Com esteu, senyor X?" Molt més passador. Potser seria bo d'interessar-se per la salut de la senyora X. "I la vostra senyora?" Bé, suposem que preguntava això. ¿Què respondria el senyor X? "Bé, molt bé. Gràcies." Era possible que respongués això. També era possible que afegís: "¿I la vostra, de senyora?" Oh, quan diria a Caterina: "El senyor X ha preguntat per tu!" Però, era casat el senyor X? Aquest dubte el féu tremolar d'espant. No, de cap manera no podia arriscar-se a preguntar per la salut de la seva problemàtica senyora. Li sabia greu per Caterina. Així quedem que diria: "Com esteu, senyor X?" I hi havia almenys un 85 per cent de probabilitats que el senyor X respongués: "Bé i vós?" Llavors, al seu torn, la resposta no era gens dubtosa: "Bé també. Moltes gràcies!" Es clar que això no tenia res d'original, però no es podia negar que era una fórmula polida, ensems que respectuosa. El màxim que podia fer era suprimir el "també". Havia sentit dir que als grans homes els plaïa la concisió. "Bé. ¡Moltes gràcies!" I si deixava córrer el "moltes"? "Bé. Gràcies!" Això sonava amarat d'una noble i severa elegància. "Bé. Gràcies!".

El senyor X ja tornava. Ara era l'hora. O ara o mai. Josep es posà nerviós i vingué ben prim que no trenqués el vidre. Les cames li feien figa. "Sí, deu venir del water" — pensà a despit del seu desballestament. El senyor X ja era prop seu. S'eixugava les ulleres. Es parà. Se les posà curosament, desplegà el mocador i es mocà. Com un cop de roc que el deixà atuït, Josep tingué la certesa que el senyor X estava refredat. Tot en orris. Podia ara, verament, preguntar-li: "¿Com esteu, senyor X?"

El senyor X es ficà a l'habitació. "¡Que ets ase!" — es digué Josep amb malícia. havia desaprofitat una ocasió única. ¿Qui sap si en aquell moment, que ja havia rodolat avall, s'havia decidit la seva vida? ¿Qui sap si s'havia trobat en una cruïlla del destí? Es recordava bé d'un cas històric que, quan anava a estudi, li havien explicat a dotzenes de vegades. Un rei de Prússia (podria molt ben ésser Frederic, però no ho sabia del cert) n'era el protagonista. La cosa anà així: Una vegada que passava revista a les seves tropes, el rei deixà caure expressament el seu bastó. Cap soldat no gosava collir-lo, però un de més espavilat que els altres, s'avançà, el collí i digué a l'emperador: "Majestat, us havia caigut el bastó." Bé, poc temps després, aquell home era caporal de la guàrdia de l'emperador. Ell també s'havia trobat en una cruïlla del destí. ¿Qui sap si el senyor X (que hauria copsat de seguida la intelligència de Josep) no l'hauria fet secretari o administrador? Forces obscures estaven en joc i ell, Josep, ho pressentia bé, encara que no era capaç de destriar-les.

No estava tot perdut. El senyor X encara podia tornar a sortir. I si sortia, aquesta vegada no ho deixaria córrer així com així. Ara que no li podia pas preguntar: "Com esteu, senyor X?" Hauria estat una befa. Calia demostrar-li la seva afecció i, de passada, la seva intelligència. Ah, ja ho tenia! Una pensada brillant. Li diria: "Vaig escoltar el vostre discurs i em va plaure molt." Exacte! Era això el que calia. I, encara, ho podria reforçar amb la citació d'un passatge del seu discurs. Així li demostraria que, "realment", l'havia escoltat. Aquell mateix de: "No s'ha de destruir sinó harmonitzar. Cercar l'equilibri i l'harmonia entre les dues grans forces de la producció: el capital i el treball." Bé! Això innegablement resultava força. O bé aquell altre: "Nosaltres des d'ara ens erigim en defensors de la llibertat, els límits i les dimensions de la qual estan marcats per les nostres lleis democràtiques." Potser no era ben bé això, però, en el fons, estava segur que deia el mateix. Sobretot no havia d'oblidar allò dels límits i les dimensions. ¡Ell també havia estudiat geometria!

La cadira del senyor X es mogué. Potser tornaria a sortir ara. Més intensament, Josep ja no podia escoltar: sentia el zupzup accelerat de la sang. El senyor X venia. "Vaig escoltar el vostre discurs i em va plaure molt." Molt o moltíssim?

El senyor X, seriós i absent (¿pensava en el proper discurs?), es dirigia vers ell. "Coratge, Josep!" Era una ocasió única. Es trobava en una cruïlla del destí. Ho diria a Caterina. I al cafè... "Senyor X. Vaig, vaig... — s'empassà la saliva. Vaig escoltar el vostre discurs i em va agradar molt. Sobretot allò de, de... nosaltres des d'ara ens erigim, erigim en defensors de la llibertat. D'aquella llibertat els límits i les di... dimensions de la qual estan marcats per les nostres lleis, lleis democràtiques."

S'aturà sense alè. Tenia una desagradable sensació d'escalfor a les orelles. El senyor X se'l mirà, ni sorprès ni enutjat. Exactament, amb ulls de peix. Es mirà aquell home amb granota blava que posava un vidre i, de passada, mirà, sense canviar d'expressió, al carrer. "Què dieu?" — li preguntà. Però Josep ja no es veia am cor de tornar-ho a repetir.

* * *

Caterina estava amoïnada. Es veu que el fogó de gas no li rutllava com caldria. "Mai no diries amb qui he parlat, avui?" — digué Josep. "No ho sé. Tu ho diràs..." — "Amb el senyor X!" Cap resposta. Caterina burxava els forats del fogó amb una agulla de fer mitja. (¿Com era possible que Caterina no restés esblaimada?) "Es un senyor molt amable. Li he dit que havia escoltat el seu discurs." Hum... vingué aquesta vegada des del fogó. Aquesta resposta no podia satisfer ningú. "M'ha dit que estava molt content d'haver-me conegut." (Mentida! Mentida!) Sí? — fou la desencoratjadora resposta. I afegí: "Ves, que no vingui gas ara al migdia..."

J. MORERA I FALCO

(Il·lustració de Martí Bon)

Una magnífica escena del film «Terra espanyola», interessantíssim document de la tragèdia que viu el nostre país i que ha recorregut amb èxit triomfal les principals capitals d'Europa i d'Amèrica

PASSEJANT

Aquella vella endolada
fent mitja al portal
i vora seu la llocada...

Oh, dormir damunt de l'herba
una son d'aigua gelada!

Un carro invisible grinyola com un bestiola
dòcil i enfredorida.
En les llantes brillants hi ha sang d'estels
. xiscles de pedra ferida.
El carreter porta dalla esmolada i una ampla
faixa tenyida...

Oh, dormir damunt de l'herba
amb lluernes a les temples!

L'Home del Sac salta
d'un teulat a l'altre
amb vent a la pitrera
i penells a les butxaques.

—Oh, dormir damunt de l'herba
una son de branca alta!

Aquell infant cap a l'escola,
aquell mul cap a la quadra.
L'hora, vestida d'enyorança,
té una cita amb un pollancre.

Oh, dormir, dormir damunt de l'herba
com una fulla xopa d'alba!

Agustí BARTRA

Front de Catalunya, 22 d'abril del 1938.

MERIDIANS

PUIXKIN I DOSTOYEVSKI

Quan l'autor de "Crim i càstig" s'adonava que "Rússia encara era jove i que tot just començava a viure", però que d'aquesta adolescència "la culpa no era del poble", ja havia polemitzat des de la seva revista amb la revista "Anals Patris" sobre la importància literària, nacional i internacional, de Puixkin. Contra aquells vulgars cronistes que titllaven l'autor de la "Visió del Rei" de falta de sentit popular, Dostoyevski escrivia, amb el seu singular entusiasme de precursor i de vident:

"Diuen que Puixkin no sabé arribar al poble. Però és perquè el poble no ha avançat en la seva evolució, i no ha avançat perquè no podia. Ni tan sols sap llegir! Però així que aquesta evolució s'inicii, immediatament Puixkin aconseguirà, per a aquesta massa, significació nacional. Més encara: tindrà per a ella significació històrica i passarà a ésser un dels nuncis del principi "universal" tan amplament i humanament contingut en la seva obra..."

UNA ACTITUD DE PUIXKIN

En una esquemàtica biografia de la dissortada i gloriosa vida de Puixkin, editada pel Casal de la Cultura amb motiu de "L'exposició de Puixkin", celebrada durant el mes d'abril, trobem la reproducció d'un quadre externament i pictòricament ingenu que és, a la vegada, ple de profund sentit evocatiu. L'epígraf posat al peu d'aquesta ilustració, coneixement amb els europeus, ja ho sabíem; tot el que pogués explicar-nos la civilització, ja ens ho haviem explicat nosaltres, i aquest saber, en la seva forma més completa i harmònica, se'ns manifestà en Puixkin. En ell vàrem comprendre que l'ideal rus es xifra en... la integritat, la universal harmonia, la unió de tota la humanitat L'aparició de Puixkin ens ilustra àdhuc de la nostra futura actuació. L'ànima rusa, la idea rusa ha tingut també altres intèrprets al costat de Puixkin, però només en ell va manifestar-se en tota la seva plenitud, com un fet total i consumat."

PUIXKIN

"¿Què hi fa que el poble, en el grau actual de la seva evolució, no entengui Puixkin? El comprendrà més tard i en els seus poemes aprendrà a conèixer-se."

DEFINICIO DE PUIXKIN

Manllevem encara a Dostoyevski, aquesta definició de l'obra de Puixkin, que traduïm del "Diari d'un escriptor"!

"Cada vegada — escriu — veiem més clarament l'enorme transcendència de Puixkin, malgrat algunes estranyes opinions literàries que sobre aquest gran poeta, han estat emeses durant aquests últims temps en dues revistes... Sí, nosaltres veiem precisament en Puixkin la confirmació de tota la nostra idea. La seva significació en el desenvolupament de la nostra pàtria és profunda. Per a tots els russos representa la viva demostració, en tota la seva plenitud artística, d'allò que és l'ànima rusa, vers on tendeixen les seves forces i quin és l'ideal de l'home rus. L'aparició de Puixkin és la prova que l'antiga civilització ha madurat fins a donar els seus fruits, i que els seus fruits no són menys estimables sinó esplèndids. Tot el que de nosaltres mateixos poguéssim saber mitjançant el diu textualment: "Puixkin llegeix les seves poesies al Liceu l'any 1815."

1815. Puixkin liceista, adolescent de setze anys, es troba al centre d'un saló daurat, entre un ròdol formós de popes, generals aristòcrates... El cos test, el braç dret en un gest declamatori que l'eleva, la mà esquerra cenyint el full de paper on el poema escrit ressona ara entre els seus llavis càlids i sensuals. L'actitud, per a un poeta adolescent, no pot ésser més bella: plasticitat de semidéu; allegoria de vident a l'hora de profetitzar la futura llibertat dels pobles. El cos erecte, el cap — aureolat d'uns rínxols de cabells cargolats — rigid, lleugerament tirat enrera perquè la mirada trobi camí per damunt les mirades benignes o mofetes de la gent que l'envolta. I, tot ell, convertit en Verb, exultant, tant com del seu futur, del futur de la seva pàtria, venjant-se de la seva vida i de la seva mort saltant enllà dels segles.

"Puixkin llegeix les seves poesies al Liceu, l'any 1815": com si, profètic, llegís les noves taules de la Llei o el missatge de la llibertat de tots els pobles.

Xavier BENGUEREL

L'ART DE TOLSTOI

Si l'art de Tolstoi té fonts objectives i històriques no deixa, però, d'ésser xop de la poderosa personalitat de l'autor. El "jo" gegantí de Lleó Nicolaievitch, l'organitza i el determina. Tolstoi, en definitiva, ens parla sobretot d'ell mateix. En una de les seves primeres expansions literàries confessa que, en tota creació, el que interessa més és la personalitat de l'autor i la manera en què ella es manifesta. El caràcter passió per les cartes". En l'art de Tolstoi hi abunda la història viscuda. Raciocinis teòrics i construccions especulatives com en l'obra de Dostoiewski, no en trobareu en la seva. Tampoc no hi ha res de la novella experimental de Zola.

Tolstoi no és l'observador de l'ànima humana; n'és l'historiador. El seu art no és el laboratori, sinó el museu de la vida humana.

LLEÓ TOLSTOI

autobiogràfic de l'obra de Tolstoi no pot ésser posat en dubte. Tots els problemes del segle dinou — els socials, els morals, els religiosos — hi figuren perquè absorbeixen el mateix autor tal com ell els ha "viscut".

En la seva obra, alguns problemes ocupen una gran espai; i, si bé no tenen res de realitat objectiva o històrica, han preocupat molt a Tolstoi, com per exemple el problema de la mort. El pensament de la mort s'ha presentat al comte rus en formes molt diferents; d'antuvi, sota un aspecte bastant pagà. La naturalesa, físicament sana de Lleó Nicolaievitch, es revoltava contra la malaltia, la vellesa i la mort.

El pensament de la mort abassegava cada dia més el patriarca de Iasnaia Poliana, però la seva malenconia pagana començava a transformar-se en angoixa metafísica. Tolstoi s'horroritzava davant d'un buit que, malgrat tots els seus esforços, no arribava a emplenar amb la presència de Déu.

Tolstoi, analitzant aquest tema, havia llindat àdhuc en la idea del suïcidi. Quan semblava el més feliç dels homes; quan l'aureolava una glòria com cap artista no n'ha conegut de semblant; quan fruïa d'una felicitat familiar, quan la seva salut era bona, fent-lo fort com un roure mil·lenari, Tolstoi amagava les armes de les quals es podria servir, en un moment de suprema desesperació, per donar-se la mort. Això era una psicosi del racionalista que no havia pogut resoldre aquest problema cardinal. Cal confessar, però, que mai no sortí d'aquesta psicosi. Sols va poder atenuar-la, abrigant en ell la fe en Déu i la convicció que sols la vida del poble dóna l'equilibri mental.

Trobant-se en plena vellesa, parlava de la mort amb una tristesa tan profunda, que li feia banyar els ulls en llàgrimes.

L'amor i el coneixement de la vida, són un altre element capital de l'art de Tolstoi. Deriva del fet que ell no fou mai—en cap període de la seva vida—, exclusivament un literat. Aquesta absència de caràcter professional de la seva literatura és en extrem remarcable. A despit de diferències socials contra les quals ell protestava, aquest literat era també un aristòcrata, un propietari, un oficial, un pedagog, un filòsof, un sportman i un sociòleg en acció. La literatura no era res més que un dels dominis on es desplegava la seva rica personalitat i fou, innegablement, la passió de la seva vida, encara que al seu costat n'hi haguessin d'altres com l'economia agrícola, la pràctica pedagògica, la pintura, la música, les dones, la caça, el tennis i els cavalls. En la seva persona es combinaven les passions "nobles" i les "altres". Demés en el doble fons de la seva ànima de gran senyor, hi hauríem trobat la idea que sols les passions ennobleixen l'ànima. En un dels seus contes diu, d'un dels herois, que era difícil no estimar-lo "des del moment que posseïa tants vicis". D'un altre, diu: "Hauria estat un bon home sense la seva

El destí i la curiositat han eixamplat el camp reduït de l'observació, però Tolstoi restà, fins a la fi, l'historiador de les quatre esferes socials amb les quals, durant la seva vida, tingué íntimes relacions; el gran món, l'aristocràcia rural, l'exèrcit i la pagesia.

Ferran CANYAMERES

LA NOVA MORAL

Cap el 1910, el Mestre de prosistes i de pensadors, Pere Coromines, va donar al Teatre de Novetats de Barcelona una conferència que va produir sensació. La seva veu ben timbrada, el seu gest, la magnitud del programa que hi va exposar impressionaren fortament l'opinió barcelonina. Vint-i-set anys enrera, Pere Coromines es trobava en la plenitud de les seves facultats físiques i ens donava, als qui el seguíem, la sensació d'un atleta de l'esperit en pla d'enderrocar moltes coses caducades, sense per això estar-se de bastir-ne de noves. No esmentarem avui la substància política d'aquella inoblidable conferència matinal. Només volem referir-nos a la constatació d'ordre moral que el gran orador va escollir per cloure el seu formidable parlament.

Després d'haver-nos delectat amb la fixació, ben clara i categòrica, d'un programa de govern, magnífic, d'un seguit de transformacions urgents en la vida ciutadana, va afegir Pere Coromines:

"Però tot això, àdhuc assolit, de res no ens serviria si no ens esforcéssim a ésser CADA DIA MES BONS. Cal que la nostra bondat personal, individual, sigui la que doni solidesa i eficàcia a l'obra general que volem emprendre"...

Ha passat més d'un quart de segle. Els que encara no teníem vint anys aleshores, comencem de devenir vells. Això fa que tal vegada no siguin els mots transcrits, els que, exactament, va pronunciar el "leader". Però tenim la seguretat absoluta que l'esperit va ésser el que deixem consignat. Pere Coromines, cap d'una agrupació política compacta i prometedora, tenia l'obsessió santa de trucar a la porta dels nostres sentiments, per tal d'inclinar-nos a una obra conjunta d'autosuperació moral. Per primera vegada, vèiem obrir-se en política, una portella a l'Infinit. El joc dels partits, l'entrellat de les lluites, l'assalt a les urnes, sobreeixien del seu acostumat tarannà de vivor, de duresa o d'astúcia, per a cristal·litzar en una obligació nova: la d'ésser, cada dia MES BONS.

Companys i amics; si tots i cadascun de nosaltres, des de la cleda respectiva, haguéssim practicat sempre, des d'aleshores, aquella suggestió tan noble de Coromines, qui sap si hauríem pogut estalviar-nos moltes de les malvestats que patim. I en ésser cotitzada la Bondat, en política, hauria millorat tant el nivell dels nostres torneigs ideològics, que la nostra terra hauria tornat a ésser "poblada de lleialtats" com als temps del rei Pere i aquell Honor de Cavalleria, admirablement cantat per Josep Carner, fóra encara avui el generador de les nostres accions i les nostres idees.

Però la Bondat no es cotitza gaire en política — ni fora de la política —. L'edat contemporània es caracteritza per un menyspreu d'aquella inapreciable virtut. Quan hom diu que Tal és un "bon home", el judici implica commiseració, si no menyspreu. La bona Fe, serveix per a advertir els vius talment com si assistíssim a un redreçament dels murris, exaltats per les novelles picaresques del segle XVII espanyol. Tenir "bona fe" no fa creditor un home al respecte i la veneració públiques sinó que el converteix en el totxo de la pantomima. I bé, això no pot perdurar i cal posar-hi, ben aviat, remei i esmena.

El ritme del moment, el trànsol terrible que ens fueteja l'ànima des del 19 de juliol ençà, ens obliguen a fer examen de consciència i disposar-nos a esguardar la

PERE COROMINES

vida amb uns ulls diferents dels que l'havem esguardat fins avui. L'enorme magnitud del drama, les seves arrels profundíssimes, ens arriben a les pregoneses de l'ànima. I no seríem dignes de la solució satisfactòria, que no podem menys d'esperar, ni de la victòria definitiva del Dret i de la Legalitat, si per la nostra banda no estiguéssim decidits — ben decidits — a millorar la nostra condició d'homes, d'acord amb els mots profètics de Pere Coromines; ens cal esforçar-nos a ésser CADA DIA MES BONS. Ens cal anar de dret a la plasmació d'una moral nova. D'una moral, acceptada i compartida, noblement i sincerament, per tots. D'una moral que ens permeti revalorar aquells principis eterns de l'ètica que en tots els temps han servit per a destriar les forces més pures de l'esperit, d'aquelles altres forces obscures, frenètiques, que el comte de Keyserling denomina "abisals" i constitueixen una mena de subsòl de la vida.

En l'edificació de la Moral Nova, el vai-tot personal de cada un de nosaltres, tendint a fer-nos, com tantes vegades hem repetit, CADA DIA MES BONS, és indispensable i inajornable. Que en treuríem d'haver vençut la violència sistemàtica i d'haver implantat un règim de millor justícia, si aquest règim i aquesta justícia no anessin reblats per la nostra autosuperació? De què val que un poble es governi lliurement i compti amb el més generós i racional del Codis, si els seus components s'entesten a romandre perillosament vinculats a una estèril política de murris? Agafeu un país de tipus despòtic, on tothom sigui bo en essència, començant pel dèspota que dicta la llei, i us semblarà una bassa d'oli. Mentre que la més lliure de les democràcies, si només ho és damunt del paper, i els homes es desentenen de llur responsabilitat de partícules del tot, i practiquen en gran escala les males arts de l'egoisme, de l'avarícia, de la mala jeia, devindrà fatalment un indesitjable galimatias. Ens resulta urgent, en aquestes hores crucials de la nostra vida, començar d'endegar els fonaments de la Moral on haurem d'emmirallar-nos l'endemà de la Victòria. Aquesta moral collectiva cal que sigui la resultança de l'acumulació de la Moral individual. Perquè la Moral abasta totes les coses, es filtra a totes les capes orgàniques de la societat i, en definitiva, és qui situa els pobles en la categoria de taifes de bandolers o d'associacions de la més elevada ciutadania.

Quan Cromwell, el Lord Protector, va dissoldre els seus regiments de puritans, els soldats llicenciats varen tornar a les seves cases i a les seves feines, sense que ni un sol entre ells, es lliurés al vagabundatge, al robatori, a l'espoliació. Aquells homes, carregats de defectes — entre ells un desaforat fanatisme religiós — varen palesar, tanmateix, una virtut exemplar: la puresa de llurs costums i la netedat de llur conducta. Eren puritans de nom i de fets. Per això, mentre la gent de guerra, a totes les latituds, constituïa en aquella època un afrós risc per a la terra que els aguantava; els illuminats que seguiren el vencedor de Carles I, varen superar tot instint primari, a la llum del puritanisme que defensaven, i en deixar l'arcabús o l'espasa per reprendre el mall o la rella, no varen atropellar ni extorsionar, ni violar. S'havien batut per un Ideal, li havien donat tot el que calia donar-li. No eren professionals de la guerra i llur capteniment moral va saber palesar-ho així, davant les generacions futures.

Doncs bé, nosaltres, pel fet de no servir un fanatisme, de vindicar el dret a creure'ns homes lliures i amants de la justícia i de la humanitat, tenim l'obligació d'ésser més exigents encara, amb nosaltres mateixos, del que ho foren les testes rodones de la Revolució Anglesa. Si lluitem i morim, és totjust per defensar les essències més pures de la Llibertat, de l'Etica, de la Convivència pacífica dels homes, amenaçades per l'epilèpsia agressiva dels que defensen tot el contrari. No podem arriscarnos a enfontrar la situació de demà, sense un treball seguit i constant de preparació que ens permeti demostrar al món, quan l'hora arribi, que haurem vençut per haver estat "els millors" en tota l'accepció de la paraula. Si no ho fóssim no mereixeríem haver vençut.

ESSER MES BONS, cada dia. Tal com ens demanava Pere Coromines el 1910. Estimular les defenses naturals de l'ànima contra les caigudes que ens sotgen a cada moment. Curar com qui cura una planta, tot allò que portem dins de noble, d'abnegat, de generós. Per contra, extirpar sense palliatius la mala herba que, també portem dins, com a homes que som en definitiva. A la manera dels antics cavallers — que també vivien com nosaltres, una època convulsa i incerta — propugnar l'amor al sacrifici, el respecte al feble, la pietat pel contrincant caigut. En cap moment no deu haver de seduir-nos el gaudi fàcil comprat al preu d'una culpable claudicació: la mentida, la falsedat han d'ésser excloses del nostre codi moral, amb les seves germanes la hipocresia, la intriga i el cupidisme. Hem de personalitzar-nos en cada dissortat i en cada sofrent, fins a sentir com a pròpies les seves desventures i posar-los remei, com si ens auto-assistíssim. ESSER MES BONS CADA DIA. Heus ací una consigna que caldria adoptar immediatament, i dur-la a la pràctica, si volem encatifar de mereixements la Victòria segura.

Vint-i-set anys no son res en la vida dels pobles. Es, per tant, com si la invocació a la BONDAT feta per Pere Coromines, datés de la tarda d'ahir. Encara no s'havien produït a la península els trasbalsos que s'hi han multiplicat després, que ja va haver-hi un home clarividents que va entendre que per al triomf de la Bona Causa calia revalorar la Bondat. En aquests moments que les circumstàncies fan més precisa que mai la revaloració esmentada, els escriptors de Catalunya, que pel caire especialíssim de la nostra funció social, ens sentim més lligats que ningú al caire moral de la revolució, hauríem de posar-nos dempeus i — talment com si del 1910 només ens separessin unes hores — resprondre a la crida de Pere Coromines: PRESENT!

J. M.ª FRANCES

L'ACUSACIO CONTRA SOCRATES

L'acusació contra Sòcrates fou formulada en aquests termes: "Sòcrates és culpable de corrompre la joventut, i de no creure en els déus en els quals la ciutat creu, sinó en altres divinitats noves. La pena que demanem és la mort".

En els seus comentaris, Joan Creixells diu: "Sòcrates renuncia — en l'"Apologia" de Plató i probablement en el discurs històric — a l'allusió a la seva assistència a les festes religioses... El que es discutia no era el respecte exterior que Sòcrates tenia als déus de la ciutat — car els atenesos sabien que Sòcrates complia exteriorment els seus deures religiosos — sinó la seva fe en aquells déus. Amb l'afirmació de la seva assistència a les cerimònies religioses té Sòcrates un triomf purament verbal sobre els seus acusadors; el sentit profund de l'acusació resta en peu. Sòcrates sap prou que en aquest aspecte els acusadors tenen raó. No en l'apreciació dels fets certament, però sí en els fets mateixos. El més formidable atac contra la religió grega és el descobriment de la consciència moral per Sòcrates i del fet de la intrínseca bondat o maldat de les acusacions, independentment de cap analogia amb cap passatge de la mitologia grega".

En una acotació al marge, Joan Creixells senyala al lector el diàleg "Eutífron". En aquest diàleg Sòcrates al·ludeix als déus i deesses de la religió grega i a llurs aventures, i diu al seu contraopinant: "Es a dir, que tu creus que entre els déus hi ha en realitat combats, terribles enemistats i lluites i totes les altres coses que ens diuen els poetes i ens representen els bons pintors en diversos objectes sagrats i que són també representades en la túnica plena de brodats de colors que per panatenees hom puja a l'Acròpoli? Això direm que és veritat, Eutífron?"

I més endavant, diu: "Per exemple, Eutífron, el que tu ara fas de castigar el teu pare, no fóra estrany que fent-ho fossis agradable a Zeus però avorrit per Cronos i Uranos, plaent a Hefest però avorrit per Hera, i si hi ha algun altre déu que pensi diferent sobre això, també per les mateixes raons fores estimat o avorrit per ell".

I amb remarcable sagacitat, Sòcrates escateix si els és agradable o útil als déus i deesses els dons i els sacrificis de bestiar immolat que els homes els ofereixen: "Què has dit que eren l'acció pia i la pietat? No és una mena de ciència del sacrifici i de l'oració?... I el sacrifici, no és oferir presents als déus, mentre que pregar és demanar als déus? ... Segons el que havem dit, doncs, la pietat seria la ciència de fer presents i de demanar als déus... La pietat, doncs, seria una ciència d'una mena de comerç que hi ha entre els déus i els homes... Però digues-me, quin guany hi ha per als déus en els presents que nosaltres els fem? Car els presents que ells ens fan són ben clars. No hi ha cap bé que no ens sigui donat per ells. Però del que prenen de nosaltres quins avantatges en treuen? Els fórem tan superiors en el comerç que prendríem d'ells tots els béns, mentre ells de nosaltres, cap?"

Sòcrates sabia que aquestes formes d'adorar la Divinitat, en aquest cas: les divinitats, no eren més que reminiscències dels temps primitius en què l'home sentia terror de tot el que el voltava i que no comprenia; i que empès per aquest terror i la seva ignorància havia imaginat per tot arreu éssers malèfics, dels quals era necessari apaivagar la còlera i captar-se la benevolència; aquest fou l'origen dels dons i dels sacrificis, àdhuc de víctimes humanes, que oferiren a les primitives divinitats.

Els homes primitius suposaven que les divinitats tenien els mateixos sentiments humans puix que les creien corruptibles amb els dons i presents que els feien.

La concepció d'una Divinitat única, d'un únic Poder omniscient i omnipotent, d'una Justícia implacable i incorruptible ja denota una fase més avançada del pensament humà.

Atenes — com cada una de les ciutats gregues — tenia les seves divinitats locals que protegien la ciutat — en cada ciutat les divinitats eren diferents —. Els homes d'aquell temps creien que l'existència de la ciutat i la vida dels seus habitants depenien de la protecció que els atorgaven aquelles divinitats locals; des d'aquest punt de vista és comprensible que hi haguessin lleis que reglamentessin i declaressin obligatòries les cerimònies rituals i els actes expiatoris amb els quals la ciutat pretenia assegurar-se la protecció de les seves divinitats. Algunes d'aquestes divinitats eren antics herois que hom creia que estaven enterrats en determinats indrets de la ciutat, i pel fet que estiguessin enterrats dintre del territori de la ciutat estaven obligats a protegir-la; això explica els robatoris sacrílegs — de relíquies o d'imatges — que una ciutat cometia contra una altra, per adjudicar-se la protecció d'un heroi o d'una divinitat en perjudici d'aquella ciutat que se'n trobava despossëida.

Sòcrates fou sempre respectuós amb les lleis i els costums de la seva ciutat. Els atenesos no pogueren acusar-lo de no complir els seus deures religiosos.

Sòcrates exhortava els atenesos a practicar la virtut. Sòcrates no s'explicava que l'home fés el mal només que per ignorància de la virtut, per una mena d'obscuritat de la consciència. Joan Creixells, que tan bé va saber aprofundir el pensament de Sòcrates, diu en els seus comentaris: "El sentit dels mots "a consciència" és que — i això és el centre de les idees socràtiques —, ningú no fa el mal sinó com a conseqüència d'un error i per tant d'un desconeixement; ningú no fa el mal sinó perquè es pensa que, en cert sentit, és un bé, és a dir, el mal no es fa mai "a consciència".

Per Sòcrates i pels filòsofs que vingueren després, la Divinitat era l'expressió més alta de la Bondat i de la Justicia, i l'home s'acostava a la Divinitat a mesura que esdevenia més bo i més just.

En aquest sentit, Sòcrates era profundament religiós, ho era molt més que els atenesos que von condemnar-lo. La religió oficial d'Atenes, i de cada una de les ciutats gregues, recolzava en l'observança de pràctiques d'antigues supersticions.

Sòcrates fou un dels grans homes que va comprendre i va ensenyar, amb la prèdica i l'exemple, que el procés de la salvació de l'home no es troba fora d'ell ni enlloc més que en la seva consciència.

Maria CARRATALA

AMBIENT I SILUETES DEL LICEU

LA TRADICIO EN L'OPERA, LLEI SUPREMA I SAGRADA

(1888-1914)

He estat i sóc un liceista. No ho he pogut evitar. Des de l'edat de cinc anys em trobo endinsat en el Liceu. D'aquest Gran Teatre, penso contar-vos moltes coses. En les unes he intervingut. Altres les he escoltades quan era noi. Avui, per als amics de MERIDIA, contaré liceístiques viscudes.

Molts innocents del començament d'aquest segle es preguntaven per què l'art de la presentació teatral — sigui en el que fa referència a indumentària, sigui al decorat o bé al moviment de comparseria i cors, i àdhuc en les encarnacions de determinats personatges —, continuava essent tan bàrbar.

En aquella època — 1888-1914 —, el fenomen es devia a dues raons:

Primera: La tradició en el teatre era llei suprema i sagrada, i en la forma que es presentés, per cretina que fos, es conservava amb la puresa d'un ritual.

Segona: Tots els que intervenien en el dintre de l'esmentat teatre — sastres, sabaters, "atrecistes", etc., etc. —, deixant de banda comptades excepcions, pertanyien a allò que era el més negat, incomprensiu i curt de gambals de cada gremi. Entrava en aquesta segona raó, el que la majoria dels directors d'escena eren tan negats i rutinaris com els abans indicats i així mateix hi entrava que encara hi havien artistes molt pitjors en el referent al bon gust, particularment si pertanyien al ram de l'òpera, per als quals semblava talment que s'havia inventat la màxima

ROSITA SEGOVIA, per Ramon Aguilar

que diu: "La veu se troba en proporció inversa del sentit comú."

Posem exemples:

Les sastreries de teatre d'òpera — 1900-1914 —, eren una cosa deliciosa. En Racinet, en Lacroix, en Marrot, els mateixos Puigarí i Labarta i tants d'altres, s'hi veurien i veien negres amb aquelles classificacions d'èpoques i aquella nomenclatura xiroia. I allò que semblava senzill, veureu com era:

Primera època. — La formaven tot el romà, grec, assiri i hebraic. Menys l'egipci, que en les sastreries d'òpera dels meus temps, s'en deia "època de l'Aida" o "de La Corte de Faraón". D'aquella època romana, grega, assíria i hebraica, en les sastreries d'òpera, se'n deia — agafeu-vos — "de túnica"!, amb les combinacions de "ropón", "peplo" (sic) i "mantolín". Solia anar amb malles brutes i algarró, samarreta ídem, casc de cartró (si era qüestió de guerrers), "coletero" i bigoti (tots els coristes en tenien). Exemple: aquella mena de bombers grecs que sortien amb aquell Sant Josep en l'acte de la Grècia del "Mefistòfele".

Segona època. — Se'n deia de "tonelete". Mateix tenia que l'òpera marquès el segle IX, que el X i que el XV, perquè el "tonelete" arrivaba fins allà on volgués-siu. Exemple: aquells reis d'oros que sortien en "Lohengrin", "La Favorita", "Il Trovatore", amb els braços i cames coberts de cota de malles, "tonelete" de vellut negre o vermell amb serrells d'or; cinturó amb claus de cadira de menjador; "birret" de sota de bastos i "polacres" de vellut amb pell d'espolsadors i cordons d'or com les que duien trenta-vuit anys enrera les noies d'una família francesa, que rebia quotidianament fins a les cinc de la matinada al carrer de l'Alba. Ah!, per fer "Il Trovatore" s'hi afegia una banda vermella de general, manoples de llauna i casc d'armat de la "Passió" amb "cansalada" — així seriosament es deia per celada —, i plomes: casc que no ha existit mai i que devia empescar-se algun famós llauner.

Tercera època. — En deien de "trusa" i "ropilla" i més vulgar "de conde", quan a més portava penjada una capeta que nomenaven "ferreruelo". En els escenaris d'òpera com el Liceu del avis i pares, corresponia al segle XVI i no se sap ben bé a quants més. Servia — i encara serveix — per fer el "Tenorio", "La Gioconda" i "L'Africana". Per més que en aquesta darrera el tenor ("Vasco de Gama"!) no anava de "trusa" com els altres, sinó amb un vestit que no és de cap època ni país i que semblava inventat per Clausolles, ortopèric acreditat del carrer de Fivaller, puix era el vestit igual al que vestia aquell senyor de cera rància, que es veia a l'aparador tot cobert de braguers i vendatges.

En aquesta època correspon també l'al-

ROSITA SEGOVIA i JOAN MAGRINYA, per Ramon Aguilar

moiner, o sia la cartereta, en la qual no hi cap res dintre i porten penjada totes les "Margarides" que canten el "Faust" o el "Mefistófele". I això és tan sagrat, que sense l'almoiner, les trenes rosses, el vestit blanc escotat i ensenyant les mamelles — fins per anar a missa! — i el pobre "Mefistófele" vestit de dimoni d'estel, no es podia cantar l'òpera! Conteu-m'ho a mi, que fa vint-i-cinc anys enrera ho vaig voler esmenar en el Liceu! Hi hagué un bullit!... Per poc m'assassinen i tot... Oh, amb la tradició del Gran Teatre dels avis no es podien fer-hi bromes!

Quarta època.— Corresponia al vestit a la "Xamberga", o sigui de "mosqueter", que per més senyes sempre eren de color gris, sens dubte per allò de "Los mosqueteros grises".

Cinquena època. — Pertocava al vestit "Valier", terme estrany que encara que sigui corrupció del nom "Vallière"—cèlebre "meuca" de Lluís XIV —, no sabem què té a veure amb la roba. Agafava aquesta època els regnats de Lluís XIV i XV i també se'n deia de "marquès" o "ala Federica". Si es tractava d'un militar, en l'òpera es portava amb "canyes" de xarol, perruca blanca, bigoti, i fins "luchana"! com el tenor de "El barber de Sevilla" en el segon acte.

La darrera època corresponia al regnat de Carles IV i se'n deia de "Figurón" per als homes i de "medio paso" per a les dones.

A part les esmentades èpoques de sastreria de Liceu, hi havien — hi ha encara, sinó que ja ens en guardarem de fer-los sortir a escena — aquells gecs de color de pansa amb trenzilles vermelles, que junt amb uns barrets tous, calces curtes i mitges blaves, porten els coristes homes tant si fan "La Tempestad", com la "Manon" o "Las Bribonas"; d'aquests vestits, sense nacionalitat, ni època, en les sastreries de teatre, se'n diuen de "paleto".

Finalment, d'aquells hàbits de frare, blancs, amb creu vermella, de l'ordre dels "mercenaris" (així ho deien), que portaven el tenor de "La Favorita" per a cantar el "Spirito gentil" i moltes senyores de compromís dels meus temps per anar als balls de disfressa (puix "tapaven" molt), se'n deien "Gayarres".

I pareu de comptar, ja que en l'òpera ja s'havien acabat les èpoques.

I el mateix per la sastreria, la tradició existia per tots els rams en el teatre. I més en el dedicat a l'òpera. Així, per el cos de ball, afanyem-nos a dir, avui, gràcies al mestre coreogràfic Joan Magrinyà, dignificat en el Liceu, car ell i Roseta Segovia, primera ballarina, enalteixen aquell escenari. En els temps de la Pauleta Pamies, ja se sabia, la "mestra" classificava les "boleres" en els següents grups, i cada un d'ells corresponia a una mena de ball, que sempre era igual, també per tradició. "Les baiaderes", que marxaven amb les mans al clatell, ballaven amb mandra i al final mig s'agenollaven i amb els braços feien com si descabdellessin troques. (Exemple, el ball de les sacerdotesses de l'òpera "Sanson i Dalila", presentat i muntat per la "Pauleta".) "Les Bacantes", que duien una copa de llauna daurada i saltaven fent veure que s'esbojarraven, mentre que a les "Galimendis" — la "Pauleta" volia dir "Ganymedes" —, els abocaven uns gerros de cartró que els guardarrobes en diuen "àmfores". "Les ninfes", que anaven sempre de blanc, i les "Amazones", que portaven una llança curta — el "dardo" — i una tapadora per escut, i quan ballaven feien "peleia", com les del quart acte de "L'Africana".

Si n'hi havien — i encara n'hi ha — de tradicions al Liceu! No acabaríem mai. Una de les més poca-soltes era la que la mar, i tot el que era aigua, es trobés sempre més alt que el nivell de la terra, i així s'hagués de "baixar" de les barques, de vegades davallant dos i tres graons. Com també els mariners que les tripulaven, remessin sempre al revés, de pressa i com si desfessin xocolata. Aquestes darreres bestieses eren clàssiques en els "Hugonots", "Aida" i "Gioconda" i altres òperes aquàtiques. Jo, a l'any 1914, ja vaig suprimir al Liceu i en la "Marina" els tradicionals graons per a "baixar" a terra.

Tan tradicionals com les anteriors eres les següents. El que cap porta no tingués mai pany. El que els xinesos i els japonesos — que en el teatre tots són uns — caminessin a saltirons i amb els dits senyalant el cel, i que els "negritos" portessin la samarreta i cara negres i les orelles i el clatell blancs. El que els anglesos tinguessin que anar sempre amb patilles rosses, casc blanc i parlessin com el que va servir de model: el fomós anglès de "Los sobrinos del capitán Grant", aquell que en el darrer acte, quan es desperta demana: "¡Que me traigan el "chocolato"!" El que tots els tenors que fan "L'Africana" sortien a cantar la "llangonissa" del "O paradiso!" sense res al cap, en un país com l'Índia, on hi fa un sol que estavella. Es coneix que Vasco de Gama devia tenir el cap dur!

Si n'hi havien de ximpleries en l'escenari del Liceu dels avis i pares! En el jardí del "Faust", fins a l'any 1905, hi posaven tarongers! A l'Alemanya del nord!!!

I aquell "Raül" dels "Hugonots" que sempre, el pobre xicot, havia d'anar morat, com un bisbe, i amb aquella cadena de "portier" al coll. I en la "Carmen", aquells contrabandistes andalusos amb bigoti!

Doncs assonades com aquestes n'he vistes al Liceu i altres teatres, i amb empreses que tenien un director que en deien artístic. Diguem, en honor a la veritat, que

ROSITA SEGOVIA i JOAN MAGRINYA, per Ramon Aguilar

el passar per un bon director artístic en el teatre també és una tradició com qualsevulga altra.

Nosaltres, que de debò tenim amor al teatre, això vèiem en aquells començaments de segle. I glatíem i ens desesperàvem perquè recordàvem aquella "Gismonda" que presentà la Sarah Bernhart en el vell Principal (1898) i d'aquells "samurais" i "geishas", del "Kosan", del "Sohgun" i de la "Geisha i el Cavaller". Quina "mise en scène" la de la Sada Yacco a Novetats! (1902). Quin sentiment del color i del moviment! Quin art tant refinat i quin bon gust dintre del realisme! Allò sí que era teatre! I tradició potser també, però tradició en l'alt sentit de la paraula!

I pensar que aquella nit de maig del 1902 un "conspicuo fabricante" dels que es trobaven espaterrant l'arquitectura d'en Falqués, va dir en aquella "Peixera" del Círcol de Liceu, que recordava el dipòsit de cadàvers de la "Morgue" de París — parlant de Sada Yacco i dels seus artistes incomparables : "¡Ca, son unos saltimbanquis chinos! (sic.) ¡Nada, un timo!"

Rafael MORAGAS

EL TEATRE DE POUS I PAGES

La reposició de "Senyora àvia mol marit" al Teatre Català de la Comèdia, presta actualitat a la figura teatral de Pous i Pagès, mestre avui indiscutible de l'escena catalana, tot i que els seus llargs silencis ens l'hi fan enyorar. "Senyora àvia vol marit" va constituir el seu primer èxit franc, en ésser estrenada. I teniu present que Pous i Pagés era ja l'autor de "L'endemà de bodes", obra que va passar gairebé desapercebuda i que només el temps va revalorar i consagrar.

¿A què va ésser degut, però, aquest retard a reconèixer el valor de la seva obra teatral per part del públic i de la mateixa crítica? ¿Es, per ventura, que es tracta d'un teatre difícil, hermètic o excessivament exigent? ¿Es que planteja problemes que no interessen el nostre públic?

L'explicació no hem de cercar-la en les característiques de la seva obra. La trobarem en el tarannà del públic i en el gust de la crítica, desviats per les característiques del teatre català de començaments de segle. El teatre català en aquella època es migpartia entre genialitat més o menys autèntica i la barbàrie. El comerç s'hi emportava encara sovint la part del lleó i l'instint i el temperament feien la resta. Però si Pous i Pagés té, com els millors, instint i temperament, tenia també la consciència clara del que havia d'ésser el teatre. Ell no venia a capgirar l'escena. Venia, més encara que a restablir una tradició, a fer entrar a la fi, d'una manera conscient, el teatre català en el millor camí. Ell sabia que el teatre o no és res, no representa res en una literatura, o és una pintura dels costums i dels caràcters. Explicar el seu món, el seu país, la seva època, els problemes generals de la societat que el voltava, era el que li donava impuls... I això per força havia de topar amb aquells que, des de l'altura de llur grandesa, esforçant-se a fer Shakespeare o Ibsen, no creaven sinó molt sovint falsos miratges, personatges de fum, que podien tenir tant de catalans com de grecs i que sovint del que tenien menys era d'homes.

Però el públic, i el que és més lamentable, la crítica, s'havien avesat a aquesta falsa grandesa. A prendre el llautó per or. A creure en les imitacions fetes en matèria vil, sense adonar-se que, en el teatre, l'essencial és sempre el contingut humà que tot ho anima. I aquest públic, aquesta crítica que adorava els falsos déus i els falsos símbols, i fins els personatges que només sortien a escena per fer el pallasso, quedava desconcertat davant d'un teatre que només — només! — era com un mirall. Un teatre que en lloc de gegants de cartró, oferia sovint personatges mediocres, ambiciosos frustrats, egoistes i fins ximplets, però que tenien la virtut d'assemblar-se a la gent amb la qual parlem cada dia. Però a la fi el públic va comprendre. Amb "Senyora àvia vol marit", el glaç va ésser trencat. I Pous i Pagés un dia ens explicava l'enorme emoció que va sentir davant de l'èxit, l'enorme emoció de veure's a la fi comprès en les seves més íntimes intencions. Emoció que potser més que per l'èxit mateix era de veure com el públic a la fi es retrobava; de com es reconeixia en el mirall i fins en les còmiques deformacions del mirall que li era ofert.

JOSEP POUS I PAGÈS

Cert que Pous i Pagés no és el primer que ha intentat a Catalunya el teatre de costums i de caràcters. Els seus precursors potser es poden anar a cercar en un Vidal i Valenciano. Es troben en els millors moments de Feliu i Codina, en els sainets de Vilanova, en la comèdia d'Albert Llanes, en les obres còmiques d'Avelí Artís. Però en l'obra de Pous i Pagés — deixant de banda la valoració d'altres qualitats —, hi ha una major consistència en el propòsit; hi ha una més clara actitud de moralista. Es a dir, de voler penetrar en el perquè dels actes humans, d'explicar-ne els anhels i les febleses. L'obra teatral deixa d'ésser per a ell una història que l'autor pot menar al seu gust o al gust del públic. Esdevé un conflicte la solució del qual imposen fatalment els caràcters.

I aquest és el valor essencial, dintre del teatre català de l'obra de Pous i Pagés: el retorn a l'estudi i a l'explicació de l'home, veritable i única finalitat de tota bona literatura de creació. I tot assaig d'història del nostre teatre, que no vulgui ésser la repetició d'uns tòpics, que vulgui separar el gra de la palla, que vulgui ésser útil i fecund haurà de partir d'aquesta observació. Unica manera, ens sembla, d'evitar les llargues i perennes marrades que patim.

DOMENEC GUANSE

¿LA NOSTRA CULTURA DESNONADA DELS ESCENARIS?

Amb una gran sorpresa, d'ençà d'unes setmanes veiem caure de mica en mica el teló que obria als actors catalans llur camp d'acció, i aixecar-se tot seguit a benefici de companyies no catalanes, que potser aviat tindran a Barcelona la totalitat d'escenaris si el nostre honorable Conseller de Cultura de la Generalitat, o el nostre Ajuntament no se n'ocupen amb la pressa necessària. No n'hi ha prou de comptar per al públic català amb el Teatre de la Comèdia. Es indispensable per al públic, per als nostres actors, per als escriptors mateixos que altres escenaris puguin oferir-se a la producció catalana, i farà bé el nostre car amic Carles Pi i Sunyer d'escoltar aquesta lamentació que estem segurs mereixeria el ressò de dotzenes, de centenars, de milers de ciutadans afectats d'una manera directa per una crisi absurda. No hi ha cap motiu que aboni de seguir arronçant les espatlles tots plegats davant l'estrangulament de la producció teatral catalana. A Barcelona el públic català, els autors, els actors, necessiten més d'una sala d'espectacles i cal que no anem a crear un problema nou on el sentit comú solament hauria d'obviar-lo.

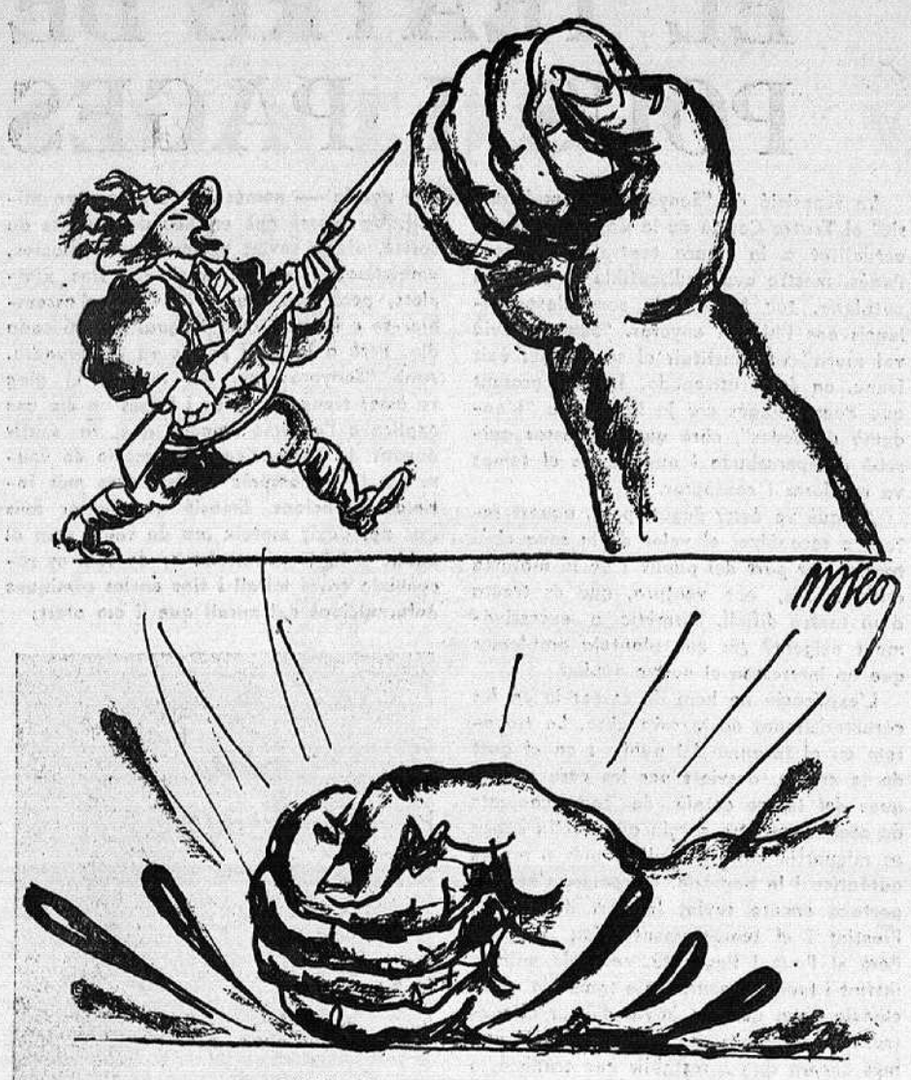
Proposem al nostre Honorable Conseller de Cultura de la Generalitat d'acoblar la gent interessada per enfocar aquesta qüestió que tant directament afecta la nostra cultura, i que amb la major bona voluntat vagi a solucionar-se, mentre hi som a temps. Es precís que a Barcelona, Catalunya compti amb diverses sales d'espectacles: on siguin possibles tots els gèneres, des del drama fins a la comèdia, des de la tragèdia a la farsa, des de l'òpera i el ballet a la comèdia musical. Tenim prou sales per a organitzar el nostre teatre, prou actors sense feina per ocupar, prou escriptors per a nodrir els programes i prou públic per a emplenar les butaques. Només cal un ordre, un organitzador. I qui més a propòsit que el ciutadà que és encarregat de vetllar per la cultura de Catalunya des del nostre Govern, i que compta amb la collaboració i amb la simpatia de tots els interessats?

Fa temps es parlà d'unes gestions encaminades a una represa de l'anomenat "teatre líric" català: Se'n parlà poc, com cada vegada que se'n parla. Però potser fóra hora de no parlar-ne més i en canvi faria bonic que en un pla general de protecció al teatre es pensés en un gènere per fer a casa nostra i que estem segurs que obtindria des del seu inici l'afalac del públic. El teatre líric català no ha estat, fins ara, sinó una mena de traducció al català de la típica sarsuela madrilenya. Una versió d'un gènere espanyol típic que a casa nostra no ha pogut arrelar mai: no hem tingut ni escriptors ni músics que el sentissin. I així com un gran compositor espanyol es dolia que «la sarsuela hagués estat la desgràcia de tants joves músics» temem que el «teatre líric» tal com s'entenia entre nosaltres si fos reprès sota la interpretació tradicional també fóra la desgràcia dels músics catalans que s'hi aventuressin. Verbigràcia, que diria en Gasch, aquella sarsuela de M. Blancafort, que sort que s'aturà a temps, o, si no, no sé pas on hauria dut el seu estimat autor. Escauria, doncs, potser rectificar els propòsits de l'anomenat «teatre líric català» per pensar en el naixement de la «comèdia musical» catalana, lluny de la sarsuela, d'esquena i tot al costumisme «líric» que tant engrescà els Vives i Lunes i Guerreros, i provar fortuna en un camp més vast, més normal, més ample: cap a un Shuffle Along *de Sissle i Blake, cap a un* No, no, Nanette, *cap al panorama musical de comèdies que es fan a tot arreu del món, i que plauen igual als públics americans que als francesos que a Austràlia. Si els nostres músics es posessin d'acord amb els possibles llibretistes d'aquí, si en lloc de pensar en un «teatre líric», tots plegats intentéssim de produir obres de cara als corrents universals del teatre musical, potser arribaríem ràpidament a crear allò que el nostre públic reclama i enyora.*

Advoquem perquè entre tots posem més interès en la qüestió de l'espectacle, de fusionar l'esforç de músics, escriptors i intèrprets, no deixant que les coses es solucionin per art d'encantament sinó projectant des dels llocs indicats aquelles normes o aquell auxili, o aquella iniciativa, que en lloc de deixar disgregar la gent nostra, la uneixi, l'acobli, i en el treball de tots plegats arribaríem aviat a meravellar-nos dels fruits que podrien aconseguir-se.

Francesc TRABAL

UNA PAGINA D'HUMOR

SALUTACIO ANTIFEIXISTA, per MATEOS

La significació actual del puny clos.

COPS DE REC

ANGLATERRA, PAIS D'HOMES GRANS

Fracassat com a candidat a la Presidència de la República, Clemenceau va anar-se'n a caçar tigres a l'India. A Bombay va rebre'l el virrei Lord Reading, amb el qual es coneixien de quan el darrer havia passat per París, de camí cap als Estats Units, on anava a gestionar l'emprèstit franco-anglès.

Clemenceau, durant la conversa, digué al virrei:

—Sabeu que he conegut Chamberlain?

—Es un gran home — contestà Lord Reading.

—I Balfour?

—Un altre gran home.

—I Lloyd George.

—Un més gran home.

—Venturós país — afegí, amargament Clemenceau —. aquell en el qual els homes que el serveixen són qualificats de grans... Digueu-me, excel·lència... ¿Hi ha, almenys, grans tigres en la vostra jungla?

■

"AGREEMENT-GENTLEMAN"

Dos anglesos, integralment correctes i integralment beguts, i que no es coneixen, pugen en el mateix vagó, en una estacioneta dels afores de Londres.

Cadascun procura guardar tant com pot les aparences, mantenir l'equilibri i ofegar els eructes.

Mentre esperen que el tren arrenqui, l'un pregunta a l'altre, en el to més natural i després d'aquest món:

—Porteu hora, "míster"?

L'interpel·lat s'ajup polidament, treu de la butxaca una cigarrera, l'obre, la mira uns segons i diu:

—Amb molt de gust, "míster". Som a dijous.

El primer "gentleman" es doblega amb aire reverencial i en un to tot decidit fa:

—Qui ho havia de dir! Justament és l'estació on jo he de baixar.

■

Aquest número ha passat per la censura

■

UN NEGRE AL CAPITOLI

—El vostre nom? — pregunta el comissari de policia de Washington a un macip negre conduït davant seu per dos agents.

—Fulton Bond.

—La vostra edat?

—Vint-i-dos anys.

—La vostra adreça?

—El Capitoli dels Estats Units.

Efectivament, aquell xicot negre, sense feina, havia aconseguit d'entrar al Capitoli, en el subsòl del qual vivia des de feia mesos. Menjava de les escorrialles que trobava al bar del Congrés i dormia damunt un jaç d'expedients. Fins la nit que un guardià descobrí un parell de sabates, dins les quals hi havia els peus d'aquell negre que vivia només que al Capitoli, seu del Parlament dels Estats Units d'Amèrica...

■

WELLS I CHARLOT

Quan H. G. Wells estigué a Hollywood, fou hoste de Charlie Chaplin, que obsequià amb un superb sopar el gran escriptor anglès. A les postres, Cecil B. de Mille, que assistí al banquet, demanà a l'autor de "L'home invisible" que opinés sobre el seu amfitrió. I Wells digué:

—Planyo de tot cor Charlie Chaplin. Es l'únic home per al qual no existeix Charlot.

■

AIRE DE PRIMAVERA

En arribar la primavera, qualsevulla primavera de les que nosaltres, fins dos anys enrera, encara saludàvem amb versos i ulls esbatanats per no deixar escapar un alè de l'encís que vessava pròdigament la Rambla a l'hora d'entrada i sortida de botigues i despatxos, Rodin, el gran escultor, tenia el costum d'anar-se'n a passejar pel jardí del Museu Cluny de París. S'asseia damunt qualsevol fragment monolític i des d'allí contemplava les monstruoses bèsties de pedra arrupides entre l'eura i els boixos i que en arribar el bon temps es cobrien d'una herba tota nova. En els fronts dels unicorns i en les ales de les quimeres reverdia la molsa. I Rodin fruïa l'espectacle d'acord amb el seu tarannà, un bon xic autoritari. Millor dit, empipant-se quan un passejant s'interposava entre ell i aquelles pedres venerables.

Una vegada que una mitja virtut, refiada, potser, de cridar l'atenció de l'escultor, romania, palplantada davant d'ell, Rodin va dir-li, tan amablement com pogué:

—Veiam, "ma chère enfant"... ¿Us heu entestat a tapar-me aquest unicorn perquè us creieu, potser, més bella que ell?

■

UNA HISTORIA D'UNA NINA

A la Montserrat va caure-li de les mans una nina molt bonica que les noies del Sosors Roig van portar-li per Cap d'Any, perquè és molt bona minyona i el seu pare és al front. Amb la caiguda la nina va quedar amb un sol braç. Però la Montserrat, que és llesta com una centella, la va dur a una botiga que curen les nines malaltes i que li ve de camí quan va i ve de l'escola. Al cap de tres dies va anar a cercar-la, com el botiguer li ho havia dit. Però l'home en tenia tantes de nines acabades de curar, que per molt que cerqués no trobava la de la Montserrat. Fins que ella, per ajudar-lo a cercar, li va dir:

—Es rossa i es diu Paulina com la germaneta que se'm va morir, sap?

■

TOT S'APUJA

Amb motiu de la publicació al "Diari de Catalunya" de l'article del jove literat Lluís S. Rossinyol, declarant-se públicament deixeble de Francesc Pujols, en els nuclis que s'interessen per les doctrines tan arreladament catalanes del filòsof de la Torre de les Hores, hom ha parlat del camí que va fent la Hiparxiologia, considerant-la com una obra del dia a desgrat de fer set anys de la seva publicació.

Un amic del filòsof, dels que senten el vent i no saben el torrent, havent oït aquests comentaris li deia:

—La teva obra deu valer molt, perquè veig que va pujant.

—Si no l'han apujada — li va respondre Pujols — valia cinc pessetes.

■

UNA PESSETA D'HIPARXIOLOGIA

Conten que quan Madame Stael va fer el seu cèlebre viatge per Alemanya, un dia, de sobretaula amb el filòsof Fichte, li va dir, com aquell que no diu res, que li expliqués el seu sistema filosòfic en dues paraules.

Francesc Pujols, un dia comentant aquesta anècdota, deia que era molt freqüent el cas de gent que li demanaven que els expliqués en dos minuts el que a ell li havia costat trenta anys d'estudis. No volent llegir la Hiparxiologia, que explica clarament tot el pensament del filòsof català, esperen que els ho donin tot fet.

—Un dia — ens deia Francesc Pujols—, un curiós que vaig conèixer em va dir que n'hi fes dos "quartos", com m'hauria pogut dir que n'hi fes cinc cèntims.

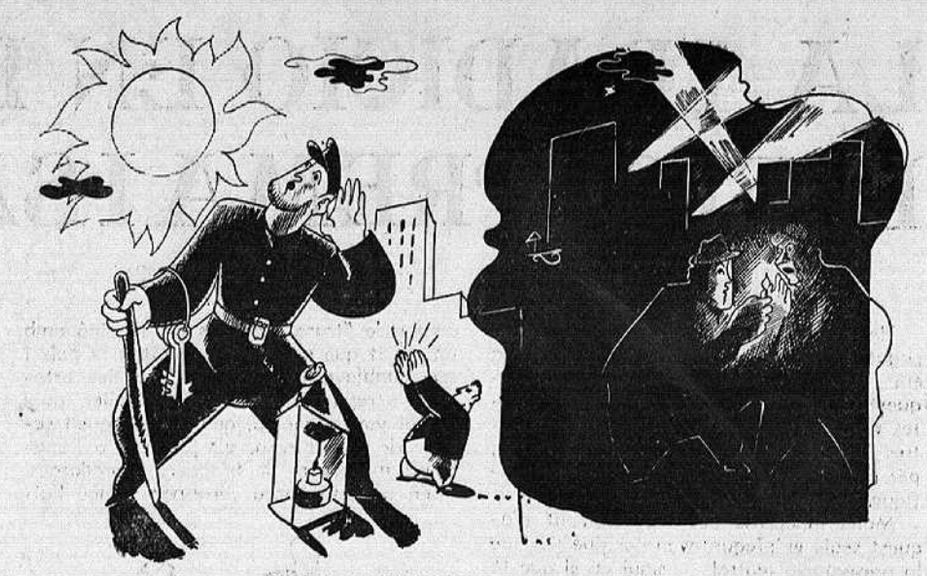
—Dispensi — li vaig respondre —, no n'hi puc fer menys d'una pesseta.

■

...I UNA D'UN GAT

L'oncle Tomàs, en venir del front amb permís, va portar per al Jordi un xamós gatet de debò, blanc com un manyoc de cotó fluix i amb uns ullets verdosos que llueixen com antiqüeles. Després d'haver-hi jugat una bella estona, Jordi posà el gatet damunt un coixí i el deixà davant la foguera de la llar. I el gatet, assaborint aquella delícia d'escalforeta, es posà a remugar i s'estarrufà com una bola. I el Jordi cridà:

—Mare! Mare! Veniu! ¡El gatet comença a bullir!

ELS CANVIS D'HORA, per MARTI BAS

— Me'n vaig a dinar, vols venir a fer el vermut?

ESPECULADORS, per MARTI BAS

— Amb què especulaves?

— Amb específics contra el mal de pedra.

ENTRE EMBOSCATS, per PORTA

— La meva dona amb un altre i no poder dir res per no comprometre'm.

EX-FUMADORS, per ALPRESA

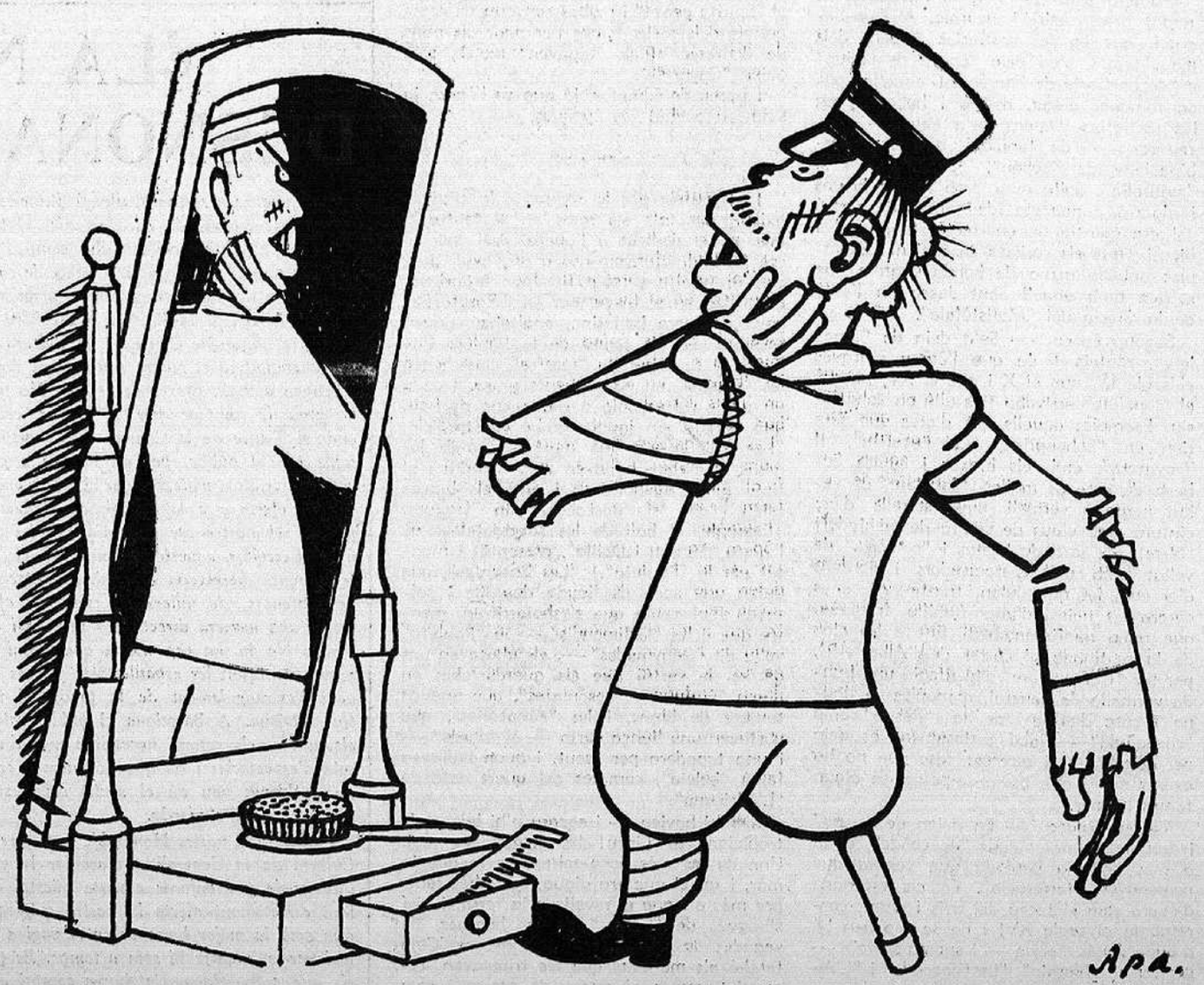
— Tu fumes?

— No fumis, home, no fumis!

— Ja no ets filatèlic?

— No. Ara soc burillòfil.

ELS «GUAPOS», per APA

¡Així, doncs, jo no seria tan «guapo» com em pensava!